

تحلیل ابعاد هویتی دانشجویان دانشگاه کاشان و ارتباط آن با میزان اعتیاد اینترنتی

**The Analysis of Identity Dimensions in Students University of
Kashan and its Relationship with Internet Addiction**

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۲/۱۱، تاریخ ارزیابی: ۱۳۹۴/۸/۲۶، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۹/۸

**Dr. Hamid Rahimi , Mobina Ghoraba,
Akram Dehbashi**

Abstract : The purpose of this research was to analyze identity dimensions in students of Kashan University and its relationship with internet addiction. This study was conducted within a descriptive-correlation approach. The statistical population included the students in Kashan university, from which 220 individuals were selected through classified random sampling. The "identity questionnaire AIQ" with 45 item in four components and "test of internet addiction (IAT)" with 20 items in terms of Likert 5 scale were used as the research instruments. The content validity of the questionnaires were confrimed. The obtained data were analyzed by SPSS in infrential level. The findings showed that the mean of identity components were above the average and mean of internet addiction was lower than average. In addition, there was a significant relationship between identity dimensions (personal, communicative, collective and social) and internet addiction .

Key words: Internet addiction, identity, personal identity, social identity, communicative identity, collective identity

دکتر حمید رحیمی^۱، مبینا غربا^۲، اکرم دهباشی^۳

چکیده: هدف پژوهش حاضر تحلیل ابعاد هویتی دانشجویان دانشگاه کاشان و ارتباط آن با میزان اعتیاد اینترنتی بود. نوع تحقیق، توصیفی- همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه کاشان بود که از میان آنها به روش تصادفی طبقه ای، تعداد ۲۲۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه هویت با ۴۵ گویه در چهار مولفه و تست اعتیاد به اینترنت با ۲۰ گویه در طیف پنج درجه ای لیکرت بود. روایی پرسشنامه ها به صورت محتوایی تایید گردید. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار spss در سطح استنباطی انجام گرفت. نتایج نشان داد میانگین ابعاد هویت بالاتر از حد متوسط اما میزان اعتیاد اینترنتی دانشجویان دانشگاه کاشان پایین تر از حد متوسط بود. همچنین بین ابعاد هویت (فردی، ارتباطی، اجتماعی و جمعی) با اعتیاد اینترنتی، ارتباط معناداری وجود داشت.

کلمات کلیدی: هویت، هویت فردی، هویت ارتباطی، هویت اجتماعی، هویت جمعی، اعتیاد اینترنتی.

^۱. استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه کاشان dr.hamid.rahimi@gmail.com

^۲. کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی ghasedak_mobina@yahoo.com

^۳. کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی dehbashi_a2002@yahoo.de

مقدمه

توسعه فناوری های دیجیتال و فشرده‌گی زمان و مکان از ویژگی های این عصر است. در این فرآیند ابتدا رایانه ها به جامعه راه می یابند و سپس رایانه های شخصی به منازل و حوزه های خصوصی افراد و خانواده ها وارد می شوند و بزرگراه اطلاعات را از وسط منازل عبور می دهند. وصل شدن رایانه ها به خطوط تلفن و دسترسی آسان و نسبتاً کم هزینه به اینترنت، افراد را به اطلاعات انبوه و جهانی متصل ساخته و این همه، جنبه های مختلف زندگی ما را تحت تأثیر قرار می دهد. اینترنت و دیگر فناوری های اطلاعاتی، دنیا را مجبور به پذیرش خود کرده اند (فریدمن، ۲۰۰۸). جوانان بیشترین کاربران اینترنت هستند (بولین و هاره، ۲۰۰۰، ۵، کوو، ۲۰۰۵، ۳۴). استفاده از اینترنت، اثرات عمیقی بر ارزش های جوانان گذاشته و موجب شده تا به نیازهایی که قبلاً خانواده پاسخ می داد، امروزه از سوی این رسانه جدید جواب داده شود (ربیعی، ۱۳۸۷، ۱۶). در این میان غرب با بهره گیری از فناوری های مختلف از جمله اینترنت و ماهواره و عرضه آن به کشورهای دیگر در مسیر سردمداری تمدن اطلاعاتی قرار گرفته است و از رهگذر یکپارچه سازی ارزشی، فرهنگ خود را بر دیگر کشورهای جهان می گستراند (امین، ۱۹۹۶).

همزمان با دسترسی گسترده افراد به اینترنت، شاهد نوع جدیدی از اعتیاد یعنی اعتیاد اینترنتی نیز هستیم که مسئله خاص عصر اطلاعات است. همانند تمامی انواع دیگر اعتیاد، اعتیاد اینترنتی، نوعی اختلال است. اختلال اعتیاد اینترنتی نوعی اختلال روانشناختی- اجتماعی است که از مشخصه های آن اختلالات عاطفی و از هم گسیختگی روابط اجتماعی و حتی آسیب دیدن هویت افراد است. به وضوح مشخص است که اینترنت می تواند مورد حسن استفاده یا سوء استفاده (اعتیاد اینترنتی) قرار گیرد (سولر، ۲۰۰۷).

در دوره جدید که اینترنت و ارتباطات الکترونیک در جامعه سیطره دارند، این اجتماعات مجازی هستند که هویت افراد را می سازند. به همین دلیل است که ظهور جامعه اطلاعاتی و اثرات آن بسیار مورد توجه جامعه شناسان و سایر صاحب نظران قرار گرفته است. دانشجویان در فضای دانشگاه به دلیل وجود امکانات برای استفاده از رایانه و اینترنت، با فضای سایبر آشنا می شوند و این فضا، جهت گیری های شناختی، عاطفی و عملی آنها را تحت الشعاع خود قرار می دهد. چنین فضایی موجب شده است تا در اوضاع کنونی پرداختن به موضوع هویت دانشجویان کاربر اینترنت و عوامل اثر گذار بر تغییرات آن، به موضوعی در خور توجه و واجد اهمیت مبدل شود.

هویت در زمره موضوعاتی است که در نظریه ها و دیدگاه های جامعه شناختی مورد توجه ویژه ای قرار گرفته و به شیوه های متفاوتی درباره آن مفهوم سازی شده است. به همین جهت،

تحلیل ابعاد هویتی دانشجویان دانشگاه کاشان و ارتباط آن با میزان اعتیاد اینترنتی

اشتغال نظری و عملی به هویت، به مشخصه اصلی آثار نظری و تجربی جامعه شناسی در دوران معاصر مبدل شده است (تایلور و اسپنسر، ۲۰۰۴، ۱۰۹).

هویت دارای ابعاد مختلف است. بعد روانشناختی آن به نام هویت شخصیتی خوانده می شود و شامل تعریف فرد از ویژگی های منحصر به فرد فیزیکی و روانشناختی خودش است و با هویت اجتماعی تفاوت دارد. هویت اجتماعی به تعریفی که فرد براساس تعلق و عضویت در گروه های اجتماعی از خودش می کند، دلالت دارد و شامل هویت های مختلفی است. برخی از این ابعاد، هویت خانوادگی، هویت قومی و هویت دینی است. هویت فردی از مجموع هویت شخصیتی و هویت های اجتماعی فرد تشکیل می شود. به عبارتی دیگر هویت یعنی کیفیت یکسان بودن در ذات، ترکیب و ماهیت و نیز یکسان بودن در هر زمان و همه شرایط (هکمان^۱، ۱۹۹۹).

در جوامع سنتی، هویت بیشتر متأثر از عوامل انتسابی، از پیش مشخص شده و ثابت است. انسان ها شبیه یکدیگرند (انسجام مکانیکی) و انسجام بیشتری در ابعاد مختلف هویت وجود دارد. لذا افراد جامعه به لحاظ هویت یابی چندان دچار تغییر و دگرگونی نمی شوند و اساساً کمتر مسأله ای به نام بحران هویت بوجود می آید. اما در جوامع جدید، منابع هویت یابی، متعدد و بیشتر اکتسابی است. زیرا انسان ها در گروه ها و قشرهای اجتماعی متعددی عضو هستند. لذا هویت انسان ها در معرض تغییر است. اینجاست که مسأله هویت و چالش های هویتی بروز می کند.

در میان دیدگاه های جامعه شناختی، نظریه کنش مقابل نمادین، بیش از دیگر دیدگاه ها، مسأله هویت و شکل گیری آن را مورد مطالعه و تحلیل قرار داده است. بر اساس این دیدگاه، معناها به طور کلی و هویت به طور خاص در جریان روابط متقابل با دیگران شکل می گیرد. جرج مید^۲ نظریه پرداز برجسته این دیدگاه، نظریات بدیعی در زمینه هویت ارائه می دهد. به نظر مید مجموعه ویژگی هایی که فرد برای خود بر می شمارد در تعامل با دیگران و در سطح جامعه شکل می گیرد. با یادگیری زبان و در مراحل مختلف اجتماعی شدن، هویت فرد یا تصور او درباره خودش شکل می گیرد (ریتز، ۱۳۷۷، ۲۷۹).

مانفرد کان (۱۹۹۵) معتقد است که خود در قالب هویت فرد در جریان تعامل اجتماعی و با درونی شدن نگرش های دیگران نسبت به خود شکل می گیرد. او برای شناخت هویت، آزمون بیست جمله ای (من کیستم) را مطرح ساخت و معتقد بود که افراد، معمولاً خودشان را در تماس با دیگران می شناسد (دوران^۳، ۲۰۰۳).

- 1-Hekman
- 2- George Mid
- 3-Duran

گیدنز بر نقش فرد در تشکیل هویت تأکید کرده و هویت را آگاهی فرد نسبت به خودش می‌داند. برداشتی که گیدنز از هویت دارد به برداشت کان از هویت نزدیک است. در این برداشت از هویت، هم ابعاد اجتماعی و هم ابعاد فردی لحاظ شده اما بر بعد فردی و نقشی که خود فرد در دنیای مدرن در شکل‌گیری و بازسازی هویت دارد و بر جنبه پویا و متغیر هویت، تأکید بیشتری شده است. گیدنز جنبه‌های روانشناختی و چالش‌های هویتی را در دوران جدید مورد توجه و تحلیل قرار داده است و بازاندیشی در هویت را ویژگی دوران جدید و نتیجه گسترش فناوری‌های اطلاعاتی، ارتباطاتی و جهانی شدن اقتصادی و فرهنگی می‌داند (گیدنز، ۱۳۸۴).

جان تاملینسون معتقد است که هویت، بیشتر محصول جهانی شدن است تا قربانی آن. از نظر او، مفهوم هویت در قلب تصورات فرهنگی معاصر ما جای گرفته است. حرکت به سمت جهانی شدن، مبتنی بر رشد سریع رسانه‌ها و فناوری ارتباطی است. وی هویت را یکی از ابعاد قابل توجه زندگی اجتماعی نهادی شده در مدرنیته و محصول ایجاد و ابقاء تمدنی فرهنگ از طریق رسانه‌ها می‌داند. هویت راهی خاص و مدرن برای سازمان‌دهی تجربه فرهنگی است. جهانی شدن در حقیقت هویت را ایجاد می‌کند (تاملینسون، ۱۳۸۷، ۱۵۵).

هویت هر فرد مجموعه متشکلی از هویت فردی، ارتباطی، اجتماعی و جمعی است. هویت فردی عبارت است از اکتشاف و تعهد نسبت به نقشها و هویت‌های اجتماعی که انتخاب‌های حرفه‌ای، مذهبی، سیاسی و اخلاقی فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. هویت جمعی، توانایی کار با جمع یا گروه به گونه‌ای که فرد قادر به ابراز عقاید و نظرات خود و پذیرش عقاید و نظرات دیگران و رعایت قوانین و مقررات زندگی جمعی باشد که این هویت منجر به ارضای نیاز تعلق، احترام و امنیت می‌شود. هویت اجتماعی، مجموعه‌ای از خصوصیات و مشخصات اجتماعی، فرهنگی، روانی، فلسفی و زیستی است که بر یگانگی یا همانندی اعضای آن دلالت می‌کند (چک، ۲۰۰۲). به هر حال با رشد فراگیر اینترنت در زندگی بشری که همه نوع نیاز کاربر (اعم از نیازهای اجتماعی، عاطفی، معرفتی، جنسی و...) را تأمین می‌کند، یک نوع وابستگی بیش از اندازه به اینترنت برای کاربر ایجاد می‌کند که منجر به جدایی زندگی واقعی از دنیای مجازی می‌گردد (موراهان، ۲۰۰۳). همچنین در جریان تعامل آنان با فضای مجازی، ارزش‌ها و هویت‌شان دستخوش تغییراتی می‌شود. ارزش‌هایی که حلقه اتصال فرهنگ هر قوم و ملتی با نسل آینده هستند و غفلت از این مهم می‌تواند جوامع را با بحران هویت مواجه کند. علاوه بر این، با توجه به اینکه دانشجویان و جوانان در حال ساختن هویت خویش هستند ممکن است از اینترنت

1- Check

2- Morahan

تحلیل ابعاد هویتی دانشجویان دانشگاه کاشان و ارتباط آن با میزان اعتیاد اینترنتی

به منظور تسکین اضطراب حاصل از تغییرات رشدی، جستجوی متناوب راه حل ها به منظور حل مشکلات، استحکام بخشیدن به انتخاب های خویش و شاید مهمتر نشان دادن خود و تفکرشان درباره اینکه چه کسی هستند یا خواهند شد، استفاده کنند. در این میان عواملی از قبیل سرگرمی، تسکین تنش ها، همراهی با فرهنگ جمعی، آموختن درباره جهان، هیجان خواهی و دوری از تنهایی، عوامل برانگیزاننده دانشجویان در استفاده از اینترنت و شبکه های مجازی هستند (لرنر، ۲۰۰۹). بر این اساس، مساله هویت دانشجویان نیز به عنوان بیشترین کاربران اینترنت، بیشتر در معرض خطر است. لذا هدف تحقیق حاضر، تحلیل ابعاد هویتی دانشجویان دانشگاه کاشان و ارتباط آن با میزان اعتیاد اینترنتی بود.

پیشینه تحقیق

مطالعه شرا^۱ (۱۹۹۷) نشان داده که اعتیاد اینترنتی دارای تبعات منفی بر زندگی دانشگاهی، کاری و عملکرد حرفه ای و زندگی اجتماعی بوده است. یونگ (۱۹۹۹) نشان داد که ۸۰ درصد از پاسخگویانی که معتاد به اینترنت بودند، در هفته، ۳۸ ساعت از وقت شان را صرف امور و اهداف غیراداری و غیرکاری در اینترنت می کنند. افراد محیط مجازی، اینترنت را جذاب تر از واقعیت روزانه شان می دانند. زندگی روزانه این قبیل افراد تحت تسلط نیاز به آن لاین شدن قرار دارد. همچنین، عمده ترین حوزه های متأثر از اعتیاد اینترنتی، مدرسه، خانواده، کار و روابط هستند. علاوه بر این، یونگ (۱۹۹۶) به این نتیجه رسید که بروز اعتیاد اینترنتی ریشه در هفت دلیل اصلی دارد که عبارتند از نارضایی از زندگی زناشویی، فشار کاری، مشکلات مالی، عدم امنیت، اضطراب، دعوای خانوادگی و زندگی محدود اجتماعی (چبی و همکاران ۲۰۰۰). دانش آموزان معتاد اینترنتی اذعان داشته اند که اینترنت بر مطالعات و جریان عادی زندگی آنها تأثیر منفی گذارده است (چو^۲، ۲۰۰۰). بولین و هری^۳ (۲۰۰۰) به این نتیجه رسیدند که هر چه جوانان زمان بیشتری را با اینترنت سر کنند، در مقابل از میزان زمانی که صرف محیط اجتماعی واقعی شان خواهند کرد، کاسته خواهد شد. به علاوه جوانان معتاد به اینترنت همانند سایر معتادان، دچار علائم و شاخصه های اعتیادی مشخص هستند. فعالیت های اعتیادآمیز مردان، عموماً بازی های پرخاشگرانه، سایت های هرزه نگاری و فعالیت های اعتیادآمیز زنان نیز عموماً تشکیل دوستی های حمایت گرانه، دوستیابی و یا گلابه از شوهران در اتاق های چت است. لیم^۴ (۲۰۰۴) به این نتیجه رسید ضعف در پیوندهای خانوادگی و ارتباط با گروه همسالان از

1-Scherer

2-Chou

3-Bullen & Harré

4-Lim

عوامل مهم و انکارناپذیر اعتیاد به اینترنت در نوجوانان است. در حقیقت نوجوانانی که از تماس های اجتماعی کناره گیری می کنند از اینترنت به عنوان ابزاری برای فرار از واقعیت استفاده می نمایند. مازلین و مور^۱ (۲۰۰۴) در تحقیقی با عنوان استفاده از اینترنت، رشد هویت و اضطراب اجتماعی در بین جوانان دریافتند که در افرادی که بیشتر از اینترنت استفاده می کنند سطوح بالاتری از اضطراب اجتماعی و فقدان هویت یافتگی مشاهده می شود. چی هونگ^۲ (۲۰۰۵) در پی کشف متغیرهای تأثیرگذار در اعتیاد اینترنتی دانش آموزان تایوانی به این نتیجه رسید که پسران بیش از دختران به اعتیاد اینترنتی دچار هستند و عمده اعتیاد آنها به بازی های رایانه ای اینترنتی است. هالند و همکاران^۳ (۲۰۰۹) در پژوهشی دریافتند که با افزایش زمان استفاده از اینترنت به منظور انجام فعالیت هایی چون وب گردی و چت، میزان هویت کاربران کاهش می یابد (به نقل از سلطانی فر، ۱۳۸۳). ذکایی (۱۳۸۵) به بررسی رابطه حضور در فضای مجازی و هویت مدرن پژوهشی در بین کاربران اینترنتی جوان پرداخت. یافته های حاصل از پیمایش در بین کاربران اینترنت باعث شکل گیری و تقویت هویت مدرن در بین کاربران ایرانی، خصوصاً کاربران جوان میشود. به همان سان، میزان دستیابی به هویت مدرن در فضای مجازی نیز خود، تابعی از میزان مصرف، نوع مصرف و نحوه رایه و مدیریت خود کاربر ایرانی در فضای مجازی است. سهرابی (۱۳۸۵) به بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران رابطه ای معنادار و معکوس وجود دارد. ناستی زایی (۱۳۸۸) در تحقیقی دریافت سلامت عمومی کاربران معتاد به اینترنت (خصوصاً در زیر مقیاس های اضطراب و افسردگی) نسبت به کاربران عادی در معرض خطر بیشتری بود، اما کاربران معتاد به اینترنت و کاربران عادی از نظر جسمانی در وضعیت یکسانی قرار داشتند و اختلال در کارکردهای اجتماعی دو گروه تفاوت معنی داری نداشت. هرسیچ (۱۳۹۱) در تحقیق با عنوان بررسی رابطه بین تاثیرات مصرف رسانه ای روی هویت اجتماعی دانشجویان دانشگاه اصفهان دریافت همبستگی معناداری میان ابعاد کیفیت و کمیت رسانه های جمعی با ابعاد هویت اجتماعی پاسخگویان وجود دارد. گنجی (۱۳۹۴) دریافت که بین اعتیاد به فناوری های نوین ارتباطی و تمایل به ارتباط دوستی و جنسی خارج از چارچوب خانواده، گرایش به غرب، تضعیف ارزش ها و کاهش دینداری، افزایش احساس بیگانگی اجتماعی و بی هویتی در جامعه، رابطه مستقیم وجود دارد.

1-Mazalin & Moore

2-Chih-Hung

3-Hauland & et al

سوالات تحقیق

- ۱- میانگین ابعاد هویت (فردی، ارتباطی، اجتماعی و جمعی) و وضعیت اعتیاد اینترنتی دانشجویان دانشگاه چگونه است؟
- ۲- آیا میان ابعاد هویت و اعتیاد اینترنتی رابطه ای وجود دارد؟

روش تحقیق

از آنجایی که محقق در این پژوهش به بررسی کم و کیف و چگونگی شرایط فعلی پدیده اعتیاد اینترنتی در میان دانشجویان و ارتباط آن با هویت آنان می پردازد توصیفی همبستگی است. جامعه آماری در این پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه کاشان بود که تعداد آنها براساس اعلام آموزش دانشگاه ۷۳۴۵ نفر بود که نمونه آماری از طریق فرمول حجم نمونه کوکران و با استفاده از روش تصادفی طبقه ای متناسب با حجم حدود ۲۲۰ نفر محاسبه شد. به منظور جمع آوری اطلاعات محقق از دو پرسشنامه استفاده نمود:

پرسشنامه هویت شامل ۴۵ سوال و به صورت مقیاس ۵ درجه ای لیکرت است. سوالات پرسشنامه به ارزیابی شاخص های هویت شخصی، هویت ارتباطی، هویت اجتماعی و هویت جمعی می پردازد. روایی پرسشنامه ابعاد هویت از طریق روایی سازه با استفاده از روش تحلیل عاملی مورد سنجش قرار گرفت و طی آن دو گزینه حذف گردید و بقیه سوالات بار عاملی بالایی داشتند. روایی پرسشنامه اعتیاد اینترنتی توسط متخصصان علوم اجتماعی و تربیتی به صورت محتوایی مورد تایید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه ابعاد هویت از طریق ضریب آلفای کرونباخ و روش بازآزمایی به شرح زیر بدست آمد: ضریب همبستگی با استفاده از روش بازآزمایی برای بعد شخصی ۰/۷۷، بعد اجتماعی ۰/۷۷، بعد ارتباطی ۰/۷۲، بعد جمعی ۰/۸۱ بوده و ضریب آلفای کرونباخ برای هر کدام از ابعاد به شرح زیر بود، بعد شخصی ۰/۸۴، بعد اجتماعی ۰/۸۶، بعد ارتباطی ۰/۹۲، بعد جمعی ۰/۶۸.

پرسشنامه اعتیاد اینترنتی یانگ مشتمل بر ۲۰ سوال بوده و بر حسب مقیاس پنج درجه ای لیکرت طراحی شده است. این پرسشنامه به روش تنصیف برابر با ۰/۷۲ محاسبه شده و مقدار آلفای کرونباخ آن برابر با ۰/۷۱ است. علوی و همکاران (۱۳۸۹) روایی محتوایی این پرسشنامه را با نظرخواهی از متخصصان مناسب ارزیابی کرده و روایی همزمان آن را برابر ۰/۱ و روایی افتراقی آن را برابر با ۰/۶۲ محاسبه نموده اند. پایایی پرسشنامه اعتیاد اینترنتی از طریق ضرایب پایایی محاسبه شده با استفاده از روش بازآزمایی و روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) به شرح زیر می باشد: ضریب همبستگی با استفاده از روش بازآزمایی برای استفاده آموزشی از اینترنت ۰/۷۶، استفاده تفریحی از اینترنت ۰/۷۴، استفاده ارتباطی از اینترنت ۰/۸۴ و ضریب آلفای کرونباخ برای

استفاده آموزشی از اینترنت ۰/۷۰، استفاده تفریحی از اینترنت ۰/۷۵ و استفاده ارتباطی از اینترنت ۰/۷۳ بود.

یافته ها

۱- میانگین ابعاد هویت (فردی، ارتباطی، اجتماعی و جمعی) و وضعیت اعتیاد اینترنتی دانشجویان دانشگاه چگونه است؟

جدول (۱) مقایسه میانگین ابعاد هویت و اعتیاد اینترنتی

متغیر	تعداد	میانگین	t	سطح معناداری
هویت شخصی	۲۲۰	۳/۲۷	۳/۳	۰/۰۴۳
هویت ارتباطی	۲۲۰	۳/۴۴	۳/۵۲	۰/۰۳۶
هویت اجتماعی	۲۲۰	۳/۳۷	۳/۴۳	۰/۰۴
هویت جمعی	۲۲۰	۳/۰۱	۳	۰/۰۴۹
اعتیاد اینترنتی	۲۲۰	۲/۹۵	۲/۱۵	۰/۰۶۴

جدول (۱) نشان داد میانگین ابعاد هویت بالاتر از حد متوسط است اما میزان اعتیاد اینترنتی دانشجویان دانشگاه کاشان پایین تر از حد متوسط می باشد.

۲- آیا بین ابعاد هویت و اعتیاد اینترنتی رابطه ای وجود دارد؟

جدول (۲) رابطه میان ابعاد هویت و اعتیاد اینترنتی

سطح معناداری	ضریب همبستگی	تعداد	متغیر
۰/۰۰۰	-۰/۲۵	۲۲۰	$\begin{matrix} \text{هویت شخصی} \\ \text{هویت ارتباطی} \\ \text{هویت اجتماعی} \\ \text{هویت جمعی} \end{matrix}$
۰/۰۰۰	-۰/۲۵۵	۲۲۰	
۰/۱۵۶	-۰/۰۹۶	۲۲۰	
۰/۰۴۶	-۰/۱۳۵	۲۲۰	

جدول (۲) همبستگی منفی و معناداری میان اعتیاد اینترنتی و هویت فردی را نشان می دهد. ضریب همبستگی اعتیاد اینترنتی و هویت ارتباطی برابر با -۰/۲۵۵- محاسبه شده که در سطح خطای ۰/۰۱ این همبستگی معنادار است. هویت ارتباطی و اعتیاد اینترنتی دارای رابطه معکوس با یکدیگر می باشند. ضریب همبستگی اعتیاد اینترنتی و هویت اجتماعی برابر با -۰/۰۹۶- محاسبه شده که در سطح خطای ۰/۰۱ این همبستگی معنا دار نیست و مفهوم آن این است که اجتماعی و اعتیاد اینترنتی رابطه معناداری با یکدیگر ندارند. ضریب همبستگی اعتیاد اینترنتی و هویت جمعی برابر با -۰/۱۳۵- محاسبه شده که در سطح خطای ۰/۰۱ این همبستگی معنادار

تحلیل ابعاد هویتی دانشجویان دانشگاه کاشان و ارتباط آن با میزان اعتیاد اینترنتی

است و مفهوم آن این است که هویت جمعی و اعتیاد اینترنتی دارای رابطه معکوس با یکدیگر می باشند.

جدول (۳) تحلیل رگرسیون خطی با ابعاد هویت و اعتیاد اینترنتی

سطح معناداری	t	ضرایب استاندارد	ضرایب استاندارد نشده		مدل
			B	خطای استاندارد	
خطای استاندارد	B	Beta	خطای استاندارد	B	
۰/۰۰۰	۵/۴۲۷		۲۲/۴۸	۱۲۲/۰۰۹	مقدار ثابت
۰/۰۰۹	۰/۰۸۹	-۰/۳۷	۰/۳۷۲	۰/۰۳۳	هویت شخصی
۰/۰۴۲	۰/۸۰۸	-۰/۲۸	۰/۲۲۷	۰/۱۸۳	هویت ارتباطی
۰/۰۰۵	۱/۸۸	-۰/۵۳	۰/۲۲۴	۰/۴۲	هویت اجتماعی
۰/۰۰۸	۰/۵۵	-۰/۴۴	۰/۲۴۵	۰/۱۳۵	هویت جمعی

جدول (۳) نشان داد در پیش بینی میزان اعتیاد اینترنتی دانشجویان، همه ابعاد هویت نقش تعیین کننده دارند و می تواند در مدل رگرسیونی قرار گیرند.

بحث و نتیجه گیری

جدول (۱) نشان داد میانگین ابعاد هویت بالاتر از حد متوسط است اما میزان اعتیاد اینترنتی دانشجویان دانشگاه کاشان پایین تر از حد متوسط می باشد. این نتایج نشان می دهد که میزان اعتیاد اینترنتی در شهر کاشان نسبت به میانگین کشوری پایین تر است. چون براساس گزارش مرکز آمار از کاربران اینترنت در سال گذشته، تعداد کاربران اینترنت در سال ۸۹، ۶۰ درصد تحصیلات دانشگاهی داشته‌اند. شاید علت بالا بودن ابعاد هویت شخصی، ارتباطی، جمعی و اجتماعی و پایین بودن اعتیاد اینترنتی در دانشگاه کاشان، به خاطر فضای فرهنگی و مذهبی بودن دانشجویان دانشگاه کاشان و شهر کاشان باشد.

در گذشته هویت افراد و روابط شان با دیگران وابسته به فضای مادی بود که در آن زندگی می کردند، مکان عنصری تعیین کننده بود. اما در حال حاضر به واسطه گسترش تکنولوژی های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، محدودیت های زمان و مکان از بین رفته و فرد، دیگر به مکان محلی و بومی خود وابسته نیست. بلکه می تواند مرزهای جغرافیایی را طی کند و با جهان بزرگتری در ارتباط باشد. بنابراین تکنولوژی های جدید بر زندگی جوانان بی تأثیر نبوده است. به نظر می رسد که در کنار ظهور تکنولوژی و رسانه های جدید تغییرات دیگری مانند طولانی شدن دوره جوانی و نوجوانی، فردی شدن، اهمیت یافتن سبک زندگی برای جوانان، از هم پاشیدگی شبکه

های سنتی و نوسازی شهری از جمله زمینه های اصلی هستند که شرایط جدیدی را پیش روی جوانان قرار داده اند.

همچنین جدول (۲) همبستگی منفی و معناداری میان اعتیاد اینترنتی و هویت فردی را نشان می دهد. جدول (۳) نشان داد در پیش بینی میزان اعتیاد اینترنتی دانشجویان، همه ابعاد هویت نقش تعیین کننده دارند و می تواند در مدل رگرسیونی قرار گیرند. مفهوم آن این است که هویت فردی و اعتیاد اینترنتی دارای رابطه معکوس با یکدیگر می باشند یعنی افراد دارای نمرات پایین در آزمون هویت فردی استعداد بیشتری برای ابتلا به اعتیاد اینترنتی دارند. در زمینه هویت شخصی می توان گفت ارزش های شخصیتی و استانداردهای اخلاقی برای فرد مهم است، اهداف و آرزوهای آینده برای فرد حائز اهمیت است، احساسات، عواطف، عقاید و افکار در نزد فرد جایگاه بالایی دارد و نظر و عقیده فرد درباره خودش مهم است. هر فردی که در جامعه واقعی در زمینه اهداف و آرزوها ناکام مانده، احساسات و عواطفش سرکوب شده و عقایدش مورد بی توجهی واقع گشته، برای دستیابی به هویت خودش به دنیای مجازی و از جمله اینترنت روی آورده و به نوعی دچار اعتیاد اینترنتی گشته است.

ضریب همبستگی اعتیاد اینترنتی و هویت ارتباطی برابر با $-0/255$ محاسبه شده که در سطح خطای $0/01$ این همبستگی معنادار است. هویت ارتباطی و اعتیاد اینترنتی دارای رابطه معکوس با یکدیگر می باشند یعنی افراد دارای نمرات پایین در آزمون هویت ارتباطی دارای استعداد بیشتری برای ابتلا به اعتیاد اینترنتی هستند. نتایج تحقیق با نتایج تحقیق تامپسون (۱۹۹۶)، چبی (۲۰۰۰)، لیم (۲۰۰۴)، یونگ (۱۹۹۸)، بولین (۲۰۰۰) و سهرابی (۱۳۸۵) همسویی و مطابقت دارد. چبی و همکاران (۲۰۰۰) دریافتند افرادی که مستعد اعتیاد اینترنتی هستند، به سادگی خسته و ملول می شوند، تنها، کمرو و خجالتی و دچار افسردگی یا انواع دیگر اعتیاد هستند. بولین و هری به این نتیجه رسیدند که هر چه جوانان زمان بیشتری را با اینترنت سر کنند، در مقابل از میزان زمانی که صرف محیط اجتماعی واقعی شان خواهند کرد، کاسته خواهد شد. لیم (۲۰۰۴) به این نتیجه رسید ضعف در پیوندهای خانوادگی و ارتباط با گروه همسالان از عوامل مهم و انکارناپذیر اعتیاد به اینترنت در نوجوانان است. در حقیقت نوجوانانی که از تماس های اجتماعی کناره گیری می کنند از اینترنت به عنوان ابزاری برای فرار از واقعیت استفاده می نمایند. در بعد هویت ارتباطی، داشتن روابط رضایتبخش، محرمانه و حمایتی برای فرد اهمیت زیادی دارد، داشتن ارتباط گروهی با دیگران در جایگاه بالایی قرار دارد، مایل هستند تجربیات شان را با دیگران به اشتراک گذارند و برای دیگران دوست خوبی باشند. فرد با هویت ارتباطی

تحلیل ابعاد هویتی دانشجویان دانشگاه کاشان و ارتباط آن با میزان اعتیاد اینترنتی

پایین سعی می کند برای داشتن یک رابطه محرمانه و رضایتبخش، به اشتراک گذاشتن تجربیات شان با دیگران و داشتن ارتباط گروهی با دیگران به دنیای مجازی اینترنت پناه آورند. ضریب همبستگی اعتیاد اینترنتی و هویت اجتماعی برابر با $0/096$ - محاسبه شده که در سطح خطای $0/01$ این همبستگی معنادار نیست و مفهوم آن این است که هویت اجتماعی و اعتیاد اینترنتی رابطه معناداری با یکدیگر ندارند. در بعد هویت اجتماعی، داشتن فیزیک مناسب مانند قد، وزن و فرم بدن برای فرد مهم است، شهرت، رفتارهای اجتماعی و جذابیت برای فرد جایگاه بالایی دارد، داشتن محبوبیت و تاثیر گذاری روی دیگران برای فرد حائز اهمیت است. فرد با هویت اجتماعی پایین برای کسب اطلاعات در زمینه فرم بدن، کسب شهرت و محبوبیت و تاثیرگذاری روی دیگران به دنیای مجازی روی می آورد. دانش آموزان معتاد اینترنتی اذعان داشته اند که اینترنت بر مطالعات و جریان عادی زندگی آنها تأثیر منفی گذارده است (چو، ۲۰۰۰). پژوهش روی دانش آموزان دبیرستانی نشان داده که اینترنت، تأثیرات منفی بر مطالعات و زندگی روزمره آنان داشته، اما ارتباطات اجتماعی آنها را افزایش داده است (لین و تسای، ۱۹۹۹).

ضریب همبستگی اعتیاد اینترنتی و هویت جمعی برابر با $0/135$ - محاسبه شده که در سطح خطای $0/01$ این همبستگی معنادار است و مفهوم آن این است که هویت جمعی و اعتیاد اینترنتی دارای رابطه معکوس با یکدیگر می باشند یعنی افراد دارای نمرات پایین در آزمون هویت جمعی، استعداد بیشتری برای ابتلا به اعتیاد اینترنتی دارند. در بعد هویت جمعی، نژاد و قومیت، مذهب، محل سکونت و یا تولد، احساسات نسبت به جامعه، احساس غرور در مورد کشور، فعالیت های سیاسی و زبان و لهجه نزد فرد از اهمیت زیادی برخوردار است. افراد با هویت ضعیف در زمینه هویت جمعی سعی می کنند برای هویت یابی خود در اینترنت باشند. در بعد اعتیاد اینترنتی می توان گفت که دانشجویان اکثر اوقات، مشغول کار با اینترنت هستند، ایمیل ها را بیشتر از سایر کارهای ضروری دیگر چک می کنند، افراد آنلاین بودن را به بیرون رفتن با دیگران ترجیح می دهند و هنگام آفلاین بودن دچار افسردگی می شوند. اما گنجی (۱۳۹۴) دریافت که بین اعتیاد به فناوری های نوین ارتباطی و تمایل به ارتباط دوستی و جنسی خارج از چارچوب خانواده، گرایش به غرب، تضعیف ارزش ها و کاهش دینداری، افزایش احساس بیگانگی اجتماعی و بی هویتی در جامعه، رابطه مستقیم وجود دارد.

نتایج حاکی از وجود رابطه بین متغیرهای پژوهش است و بر اساس آن، بین میزان استفاده از اینترنت و ابعاد هویت در جوانان رابطه دیده می شود. به این معنا که با استفاده زیاد از اینترنت برای مقاصد مختلفی مانند جنبه های آموزشی و تفریحی و به ویژه با استفاده زیاد ارتباطی، به خود و محیط اجتماع و نزدیکان، کمتر اهمیت و توجه نشان می دهند و

در نتیجه، هویت آنان به کلی دچار اشکال می شود. آنان وقت و هزینه زیادی را برای استفاده از اینترنت به کار می گیرند که در این دوره بسیار با اهمیت است. بر اساس این نتایج، هم متخصصان علوم ارتباطات و هم روان شناسان و جامعه شناسان باید برای حل این مشکل برنامه ریزی هایی را تدوین و سیاست هایی را اتخاذ کنند تا از بروز این آسیب در طولانی مدت جلوگیری کنند.

امروزه اکثر دانشجویان درک درستی از تعاریف و مفاهیم هویت ندارند و فرق بین هویت های شخصی، اجتماعی و جمعی را نمی دانند. لذا پیشنهاد می شود کلاس های آموزشی یا کارگاه هایی در این زمینه برگزار نمایند.

وجود رابطه منفی بین استفاده از اینترنت و هویت واقعی است که در جامعه ما وجود دارد. یعنی استفاده از اینترنت باعث تضعیف هویت می شود. لذا پیشنهاد می شود در سطح مدارس و دانشگاه ها با آموزش پیامدهای این گونه وسایل ارتباطی از استفاده نادرست و غیر ضروری آنها جلوگیری شود.

نظام ارزشی و انگاره های ملی و دینی در تولید محتوای اینترنتی ایجاد گردد، آگاهی نوجوانان به خصوص دختران از نحوه مقابله با تهدیدات و مخاطرات اینترنتی افزایش یابد، واحدهای درسی اجباری به دانشجویان جهت آشنایی و کاربری صحیح از کامپیوتر و اینترنت به منظور پیشگیری از پیامدهای منفی استفاده ناصحیح از آن ارائه شود.

پیشنهاد می شود، با ارزیابی شخصیت کاربران اینترنت، اشخاص در معرض خطر جهت پیش گیری از اعتیاد به اینترنت شناسایی شوند. پیشنهاد می شود، این پژوهش در دانشگاه های دیگر و دلایل روانی گرایش افراد به اینترنت، تحقیق و توجه شود.

همچنین به منظور بررسی بیشتر درباره اعتیاد به اینترنت، مطالعات کیفی با روش های مصاحبه با معتادین به اینترنت انجام شود تا دیگر عوامل مرتبط با اعتیاد به اینترنت در جامعه مشخص شوند.

همچنین به سایر پژوهشگران توصیه می شود که به بررسی رابطه ویژگی های شخصیتی یا تیپ های شخصیتی با وضعیت های هویت و اعتیاد به اینترنت بپردازند. نقش برنامه درسی پنهان در هویت ملی و دینی دانشجویان نیز بررسی گردد.

از جمله محدودیت هایی که در ارتباط با این تحقیق وجود داشت، محدود بودن دامنه تحقیق به دانشجویان، محدود بودن دامنه تحقیق به دانشگاه کاشان و عدم امکان تعمیم به مراکز و سازمان های آموزشی دیگر بود. از جمله محدودیت های دیگر تحقیق استفاده صرف از پرسشنامه های خودگزارش دهی برای ارزیابی متغیرها، بررسی و جمع آوری مقطعی داده ها و عدم همکاری

تحلیل ابعاد هویتی دانشجویان دانشگاه کاشان و ارتباط آن با میزان اعتیاد اینترنتی

برخی از دانشجویان در پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه بود. همچنین این پژوهش به نقش عوامل فرهنگی بر متغیرهای مورد نظر نپرداخته است چرا که عامل فرهنگ بر هویت افراد موثر است.

منابع

- تاملینسون، جان. (۱۳۸۷). جهانی شدن و هویت فرهنگی، ترجمه الهام کریمی، پژوهشنامه هویت، شماره ۱۹، ۱۵-۱۹.
- ذکایی، محمد سعید. (۱۳۸۵). رابطه حضور در فضای مجازی و هویت مدرن پژوهشی در بین کاربران اینترنتی جوان. فصلنامه علوم اجتماعی، ۳۳، ۱۱۱-۱۵۳.
- ربیعی، علی. (۱۳۸۷). جهانی شدن تئوری های اجتماعی و فرهنگ جهانی، ترجمه کمال پولادی، تهران: ثالث.
- ریتزر، جورج. (۱۳۷۷). نظریه های جامعه شناسی در دنیای معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، انتشارات علمی.
- سلطانی فر، محمد. (۱۳۸۳). بررسی رابطه بین وضعیت های هویت و دینداری دانش آموزان و دانشجویان استان قم، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت معلم تهران.
- سهرابی محمدهادی. (۱۳۸۵). بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت، مجله جامعه شناسی ایران، (۴) ۷، ۹۵-۷۲.
- علوی، سلمان، مرثی، محمدرضا، جنتی فرد، فرشته، اسلامی، مهدی. (۱۳۸۹). بررسی ارتباط علائم روانپزشکی با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دانشگاه های شهر اصفهان، مجله علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان، ۱۷، ۲، ۵۷-۶۵.
- گنجی، محمد. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر اعتیاد به فناوری های نوین ارتباطی (اینترنت و ماهواره) بر از هم گسیختگی خانوادگی در شهرکرد، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۴، ۱، ۱۶۷-۱۹۴.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۴). چشم اندازهای جهانی، ترجمه محمدرضا جلالی پور، تهران: طرح نو.
- ناستی زایی ناصر. (۱۳۸۸). بررسی ارتباط سلامت عمومی با اعتیاد به اینترنت، طبیب شرق، (۱) ۱۱، ۵۷-۶۳.
- هرسیچ، حسین. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین تاثیرات مصرف رسانه ای روی هویت اجتماعی دانشجویان دانشگاه اصفهان، مجله جامعه شناسی کاربردی، ۴۷، ۷۵-۹۲.
- Amin, S. (1996). The challenge of globalization', Review of International Political Economy, 3 (2), 50-63.
- Bullen, P. Harré, N. (2000). The internet: Its effects on fatuity and behavior implications for adolescents, Department of Psychology, University of Auckland.

- Cheek J.M. (2002). Relational identity orientation: a fourth scale for the AIQ". Paper presented at the meeting of the society for personality and social psychology, Savannah, GA.
- Chebbi, P. (2000). "Some observations on internet addiction disorder research, Journal of Information System Education, Washington. D. C.
- Chih-Hung, K. (2005). "Gender differences and related factors affecting online gaming addiction among Taiwanese adolescents". Journal of Nervous and Mental Disease, 193 (4): 273-277.
- Chou, C. (2000). "Internet addiction, usage, gratifications, and pleasure experience-the Taiwan college students' case", Comput. Educ. 35(1): 65-80.
- Duran, M. (2003). "Internet addiction disorder", Psycho Journal, Washington. D.C.
- Friedman, Th. (2008). Hot, flat and crowded, Straus Farrar Press, Texas.
- Hekman, S. (1999). "Identity crises in S. Hekman feminism; identity and different". Ftank Cars.
- Koo, J. (2005). "The digital divide of elderly women in Korea the difference between the users and non-users of the internet", UNESCO chair Symposium, Sookmyung Women University, Seoul.
- Lim, J. (2004). "A learning system for internet addiction prevention", Proceedings of IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies.
- Lerner, RM. (2009). Handbook of psychology, Contextual influences on adolescent development, Newjersy: John Wiley and Sons.
- Lin, S, Tsai, C. (1999). "Internet addiction among high scholar in Taiwan, poster presented at the 107th American Psychology Association (APA) Annual Convention", Boston, USA.
- Mazalin, D. Moore, S. (2004). "Internet use, identity development & social anxiety among young adults". Journal of Computer in Human Behavior. 21. 2, 55-68.
- Morahan, M. (2003). "Loneliness and social uses of the internet", Computers in Human Behavior, 19, 659-671.
- Scherer, K. (1997)." College life online: healthy and unhealthy internet use", J. College Stud.
- Suler, J. (2007). Psychology of cyberspace, Science Monitor.
- Taylor, G and Spencer, S. (2004). Social identities, London: Routlrdge.
- Young, K.S. (1998). "Caught in the net: how to recognize the signs of internet addiction and a winning strategy for recovery", New York, John Wiley press.
- Young, K.S. (1999). "Internet addiction. The emergence of a new clinical disorder". Cyber Psychology and Behavior .1:237-244.